

Humanistyka inaczej – kurs „Lata sześćdziesiąte: The Beatles i ich czasy”

Dariusz Krawczyk
Uniwersytet Warszawski
dariusz.krawczyk@uw.edu.pl

Streszczenie: Lata sześćdziesiąte: The Beatles i ich czasy to internetowy kurs prowadzony dla studentów Uniwersytetu Warszawskiego. Wykorzystuje on metody i techniki właściwe dla e-learningu do przybliżenia historii społeczno-kulturalnej lat sześćdziesiątych XX wieku w Europie Zachodniej i USA. Rozwinięciem i ilustracją tego tematu są zagadnienia związane z karierą i twórczością zespołu The Beatles. Temat, sposób jego opracowania i zastosowane metody pracy mają na celu przyciągnięcie słuchaczy i zainteresowanie ich tematem, a następnie utrzymanie wysokiego poziomu motywacji. Artykuł koncentruje się na opisie założeń i na sposobie ich realizacji podczas kursu.

Słowa kluczowe: Lata sześćdziesiąte, The Sixties, The Beatles, kultura i społeczeństwo, szkolnictwo wyższe, humanistyka, e-learning

1. Wprowadzenie

Uczelnia wyższa jest bardzo przyjaznym miejscem dla tworzenia nowych narzędzi dydaktycznych, wykorzystujących nowe technologie internetowe. Po pierwsze jest zapotrzebowanie na takie zajęcia, czego dowodem jest rosnąca popularność kursów typu *Massive Open Online Course* (MOOC), po drugie możliwości wypróbowania nowych narzędzi i technik są szersze niż przy tworzeniu kursów dla zastosowań komercyjnych, gdyż decyduje o nich zwykle przychylna polityka władz uczelni. Uczelnie są też coraz lepiej wyposażone w narzędzia do tworzenia i prowadzenia takich zajęć i oferują wsparcie dla osób, które próbują swych sił w e-nauczaniu. Dzięki temu powstaje pole do prób i eksperymentów, których ograniczenia zależą w zasadzie już tylko od koncepcji zajęć zaproponowanej przez nauczyciela i jego kompetencji w stosowaniu narzędzi i zasad nauczania na odległość wspomaganego komputerem. W odróżnieniu od kursów komercyjnych, swoboda jest znacznie większa: począwszy od sformułowania tematu, poprzez jego potraktowanie, zastosowane techniki pracy, wybrane materiały, po sposób prowadzenia. Dzięki temu możliwe jest wdrożenie projektów nowatorskich, które w innych warunkach nie mogłyby zaistnieć. Sprawami skomplikowanymi i często utrudniającymi zaangażowanie wykładowców są co prawda kwestie praw autorskich do wykonanych kursów i wynagrodzenie za przygotowanie i prowadzenie zajęć, ale te sprawy również powoli znajdują rozwiązanie.

To właśnie jako tego rodzaju eksperyment w roku 2012 powstał kurs Lata sześćdziesiąte: The Beatles i ich czasy, realizowany od strony merytorycznej najpierw przez Uniwersyteckie Kolegium Kształcenia Nauczycieli Języka Francuskiego, a od roku 2013 przez Instytut Romanistyki UW, a od strony technicznej przez Centrum Otwartej i Multimedialnej Edukacji (COME) Uniwersytetu Warszawskiego, czyli wyspecjalizowaną naukowo-administracyjno-dydaktyczną jednostkę uniwersytetu, która świadczy usługi związane z e-learningiem dla wszystkich wydziałów¹. Celem projektu było zaproponowanie w atrakcyjnej formie tematu z pogranicza historii, historii kultury i historii muzyki, wykorzystującego metody i narzędzia

¹ Aktualny opis kursu można odnaleźć w Katalogu na stronie <http://usosweb.uw.edu.pl>

e-nauczania (Rudak, 2012) do zbudowania przekrojowej wizji zmian społeczno-kulturowych w latach sześćdziesiątych XX wieku. Wybór zagadnienia był podyktowany kompetencjami i zainteresowaniami autora, ale przede wszystkim próbą dotarcia z ofertą do jak najszerszego kręgu odbiorców spośród słuchaczy uniwersytetu, również do tych, którzy nigdy nie mieliby szans pojawić się na zajęciach humanistycznych. Zresztą oferta kursów e-learningowych z zakresu wąsko pojętej humanistyki nawet na największej humanistycznej uczelni w kraju, jaką jest Uniwersytet Warszawski, jest uboższa niż w przypadku przedmiotów ścisłych, przyrodniczych i społecznych, nie mówiąc o różnego rodzaju kursach rozwijających konkretne kompetencje i poszerzających wiedzę do wykorzystania w życiu zawodowym².

W tym kontekście oczywisty i uzasadniony staje się jeden z celów, jaki przyświecał powstaniu kursu: przygotowanie zajęć z zakresu humanistyki, które mogłyby zainteresować szeroką grupę studentów, i które podejmowałyby zagadnienia z historii współczesnej z wykorzystaniem dostępnych materiałów audiowizualnych i dokumentów z epoki. Chodziło również o to, by pobudzić zainteresowanie i utrzymać wysoką motywację słuchaczy poprzez zaproponowanie tematu i materiałów w atrakcyjnej formie, ale przy użyciu standardowych narzędzi oferowanych przez uczelnię, to znaczy bez konieczności ponoszenia dodatkowych wydatków związanych z przygotowaniem i edycją zajęć. Dotychczasowe doświadczenia autora kursu w czasie zajęć stacjonarnych i podczas prowadzenia zajęć e-learningowych³, a także osobiste zainteresowania sprawiły, że wybór padł na historię społeczno-kulturalną lat sześćdziesiątych XX wieku, przy czym położono nacisk na zagadnienie kultury popularnej tamtych czasów. Temat został zresztą najpierw wypróbowany podczas zajęć stacjonarnych z dwiema różnymi grupami słuchaczy (z grupą trzydziestu osób dorosłych spoza uniwersytetu i z czterdziestopięciosobową grupą studentów studiów pierwszego i drugiego stopnia różnych kierunków). Metody i techniki dydaktyczne wymagały co prawda znacznych modyfikacji, ale zajęcia stacjonarne udowodniły, że zarówno temat jak i materiały mogą być z powodzeniem zaproponowane studentom całego uniwersytetu. Zebrane doświadczenia bardzo pomogły także w zaprojektowaniu kursu, wyznaczeniu celów dydaktycznych i zaplanowaniu zawartości każdego z modułów.

2. Podstawowe informacje o kursie

Lata sześćdziesiąte: The Beatles i ich czasy jest semestralnym kursem typu asynchronicznego przeznaczonym dla wszystkich studentów Uniwersytetu Warszawskiego w ramach obowiązkowych tak zwanych godzin ogólnouniwersyteckich, czyli spoza wybranego kierunku studiów (Sidor, Rudak, 2009). Studenci mają prawo wybrać dowolny przedmiot z publikowanej co semestr listy zajęć. Dominują na niej przedmioty prowadzone w trybie stacjonarnym, a przedmioty realizowane w trybie e-learningowym, w liczbie około pięćdziesięciu w semestrze, uzupełniają ofertę dostępnych zajęć o atrakcyjną dla pewnej grupy studentów formę uczenia się⁴. Szczególnie doceniają ją pracujący studenci stacjonarni i studenci niestacjonarni (Wilkin, 2010).

Jeżeli chodzi o zastosowane technologie, kurs został zbudowany na platformie moodle zarządzanej przez zespół Centrum Otwartej i Multimedialnej Edukacji Uniwersytetu Warszawskiego. Pod względem technicznym platforma Moodle nie została poddana żadnym znaczącym

---

² Dla przykładu w roku akademickim 2013/2014 na ogólną liczbę 85 kursów jedynie 31 pochodziło z zakresu humanistyki (głównie historia, kulturoznawstwo, filologia), inne należały do zakresu nauk społecznych lub rozwijały tylko jedną wybraną kompetencję. Odsetek humanistycznych kursów e-learningowych z zakresu wąsko pojętej humanistyki osiągał zatem 36,5%.

³ Od roku akademickiego 2010 w ofercie Uniwersytetu Warszawskiego jest e-learningowy kurs Artystyczno-literackie życie Paryża (XIX-XX wiek), którego autor niniejszego artykułu jest pomysłodawcą, autorem i prowadzącym.

⁴ Zajęcia te proponowane są w ramach projektu Interdyscyplinarnej Bazy Internetowych Zajęć Akademickich IBI-ZA. Projekt ten zakłada wyselekcjonowanie propozycji kursów e-learningowych i pomoc w ich realizacji. Informacje o projekcie dostępne są pod następującym adresem <http://portal.uw.edu.pl/web/come-community/ibiza>

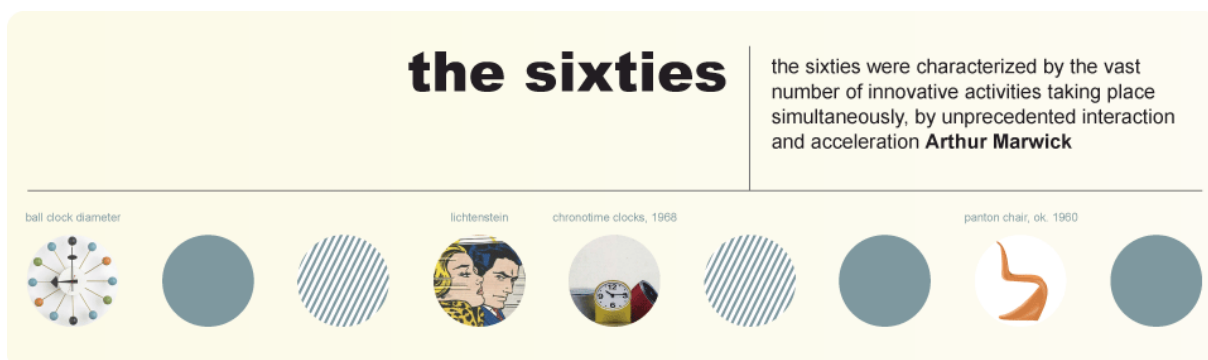
modyfikacjom dla celów kursu. Materiały wideo w postaci wykładów na bazie prezentacji typu Powerpoint zostały nagrane i wyedytowane przy pomocy płatnego programu Camtasia Studio, natomiast pakiety SCORM zawierające różnorodne materiały dydaktyczne (tekst, pliki obrazkowe, materiały audio i wideo) powstały z wykorzystaniem rozpowszechnianego nieodpłatnie programu eXelearning. Materiały audio powstawały z wykorzystaniem popularnego programu Audacity, a materiały graficzne opracowane przez przydzielonego do kursu grafika powstały z wykorzystaniem Adobe Photoshop (Rys. 1). Zastosowano więc narzędzia standardowe i łatwo dostępne, które równocześnie dawały możliwość tworzenia różnorodnych materiałów dydaktycznych.

Rysunek 1. Fragment strony głównej kursu⁵

3. The sixties i The Beatles

Kurs składa się z jedenastu tygodniowych modułów tematycznych (Rys. 2), ułożonych w porządku chronologicznym. Każdy z modułów zawiera trzy-cztery rozdziały i przewidziany jest do realizacji przez studenta w cztery-pięć godzin dydaktycznych tygodniowo. W tym czasie słuchacze zapoznają się z materiałem i realizują przypisane zadania. Po zakończeniu tygodniowego cyklu zadania przestają być dostępne, natomiast dostęp do materiałów jest wciąż możliwy, co przydatne jest w przypadku przygotowania do testu połówkowego (w połowie kursu) i do testu końcowego, który ma miejsce w sali. Jest to jedyny moment, gdy słuchacze spotykają się z prowadzącym, a taka forma testu jest wymogiem formalnym dla tego typu kursów. Całość zaczyna się od modułu startowego, który przedstawia kurs i zasady pracy, a kończy podsumowaniem merytorycznym i dydaktycznym oraz osiągniętych rezultatów, a także ewaluacją, podczas której słuchacze dokonują anonimowej oceny zajęć.

Rysunek 2. Strona tytułowa jednego z modułów

Zaproponowana budowa jest czytelna dla słuchaczy i nadaje kursowi spójność. Jest ona zresztą częściowo narzucona przez model dydaktyczny stosowany przez COME UW (Wieczorkowska,

⁵ Autorką koncepcji graficznej kursu i wszystkich elementów graficznych jest Magdalena Jędraszko.

Madey, 2007). Dlatego nie wydaje się konieczne, by przedstawiać ją precyzyjniej, w odróżnieniu od budowy wewnętrznej modułów, która jest wynikiem połączenia w jeden dwóch głównych wątków kursu – tematu kultury i społeczeństwa lat sześćdziesiątych oraz historii zespołu The Beatles.

Kultura i społeczeństwo lat sześćdziesiątych XX wieku zostały przedstawione przede wszystkim poprzez przegląd najważniejszych zjawisk epoki. Kurs zaczyna się więc od tematów poprzedzających lata sześćdziesiąte, związanych z sytuacją społeczno-polityczną w Europie i w USA po II wojnie światowej, i doprowadza słuchaczy aż do przełomów polityczno-społecznych końca dekady i kryzysu z lat siedemdziesiątych. W ten sposób odpowiada on koncepcji długich lat sześćdziesiątych, *long sixties*, zaproponowanej przez brytyjskiego historyka Arthura Marwicka (2012).

Jako że zajęcia mają charakter propedeutyczny i pomyślane są jako wstęp do zagadnienia, celowo wybrano dominujący sposób narracji o epoce. Owa narracja stanowi tło, na którym we właściwym kontekście pojawiają się punktowo analizowane tematy, takie jak pokolenie *baby boom*, wpływ rozwoju gospodarczego na życie codzienne, zmiany w dziedzinie obyczajowości czy radykalizacja postaw i poglądów od połowy dekady. Takie uproszczenie konstrukcji podyk-towane zostało przede wszystkim koniecznością dostosowania zajęć do możliwości słuchaczy, a warto podkreślić, że zapisać się na nie może każdy student uniwersytetu. Ograniczyło to, niestety, pole do głębszej refleksji, która pojawić się mogła tylko w wybranych modułach.

Drugim ważnym aspektem było ukierunkowanie tematu zjawisk kulturowych zwanych często w literaturze przedmiotu *the sixties* na zagadnienia związane z kulturą młodzieżową i ogólnie kulturą popularną. To dlatego temat główny, *the sixties*, jest poszerzony o historię zespołu The Beatles od powstania pod koniec lat pięćdziesiątych aż po rozpad w 1970 roku. Dzieje zespołu nie tylko nadają kursowi dodatkowej spójności i stanowią wygodną do zastosowania klamrę chronologiczną, lecz także poprzez pozytywne skojarzenia, jakie budzą, wzmacniają atrakcyjność kursu i motywację uczestników.

Merytoryczna korzyść płynąca z tego tematu jest znacząca, chociaż nieoczywista. Otóż niezwykła popularność zespołu The Beatles wśród młodzieży tamtej epoki sprawiła, że w znacznej mierze wbrew sobie jego członkowie wyrażali, a po części także ucieleśniali, jej marzenia i ideały: młodość, radość, wolność, bunt, zaangażowanie. Razem z innymi idolami młodzieży zostali symbolami swoich czasów i poprzez swoje dzieła i swoją pozycję mogli wywierać wpływ na bieg wydarzeń (Lemonnier, 1995). Najbardziej charakterystyczną ilustracją tego jest status Johna Lennona jako gwiazdy rocka i zaangażowanego w walkę o pokój aktywisty. Ponadto zespół miał szczęście być w centrum wielu wydarzeń epoki, dlatego można było w łatwy sposób dobrać takie aspekty z jego biografii, które w dobry sposób ilustrowały omawiane zagadnienia z kultury lat sześćdziesiątych.

Połączenia dwóch elementów – czyli upraszczając *the sixties* i The Beatles – wykonano na zasadzie odwróconej piramidy. Każdy moduł zaczyna się od najważniejszego i najszerszego tematu historyczno-kulturowego, który jest uzupełniony i zilustrowany poprzez jeden-dwa tematy bardziej szczegółowe. Temat główny rozwijany jest w pierwszej części modułu na podstawie najobszerniejszego *dossier*, zawierającego materiały dydaktyczne różnego typu: wykład wideo, materiały tekstowe, graficzne, audio i wideo, w zależności od wybranego aspektu. Temat drugi i trzeci poszerzają niektóre z jego aspektów, ale przede wszystkim służą jego jako egzemplifikacja, kierując uwagę słuchaczy w stronę określonych zjawisk, miejsc, wydarzeń i dzieł. W ten sposób słuchacze mają okazję poznać nie tylko jedno zagadnienie, zwykle o dużym stopniu ogólności, ale także konkretne jego przejawy, dzięki czemu najważniejsze elementy powtarzają się, ułatwiając zapamiętanie i dając możliwość lepszego zrozumienia poszczególnych aspektów. Takie połączenie dwóch-trzech tematów było zadaniem niełatwym i wymagało czasami bardzo trudnych decyzji przy selekcji materiału, ale okazało się mieć bardzo pozytywny skutek dla konstrukcji kursu.

Pierwszym zagadnieniem jest zawsze temat z zakresu historii społeczno-kulturalnej lat sześćdziesiątych, którego ukonkretnieniem jest temat związany z historią zespołu The Beatles. Jeżeli zatem tematem wiodącym jest pojawienie się przybierającej coraz wyraźniejsze formy kultury młodzieżowej – wzrost siły nabywczej młodych przełomu lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych, wzrost poziomu wykształcenia i powolne zmiany w stosunkach rodzinnych, w szczególności relacji z rodzicami – tematem ułatwiającym zrozumienie tego zagadnienia jest *beatlemania*. To właśnie w muzyce rozrywkowej młodzież tamtej epoki po raz pierwszy pokazała swoją niezależność w stosunku do poglądów i gustów rodziców, więc można potraktować *beatlemanię* jako manifestację niezależności pokolenia *baby boomu* od przekazywanych im przez rodziców wzorców kulturowych. Nigdy wcześniej i nigdy później żaden zespół nie wywołał podobnych masowych reakcji, dzięki czemu widać, jak różne mogły być wzorce i zachowania rodziców i ich dzieci (Millard, 2012). Oba zagadnienia doskonale ze sobą współgrają. Innym przykładem może być temat kontrkultury – ideałów i sposobów ich realizacji przez mieszkańców słynnej dzielnicy Haight Ashbury w San Francisco. Ten temat ilustruje zagadnienie The Beatles jako ikon kontrkultury, czyli ucieleśnienia wolności, niezależności, buntu, a równocześnie kreatywności i otwarcia na nowe wpływy, jak na przykład na muzykę i kulturę Wschodu. Ostatni przykładowy temat, przybliżający społeczno-polityczne przemiany i rewolucje końca dekad, zilustrowany jest poprzez zagadnienie politycznego zaangażowania zespołu, a przede wszystkim jego lidera Johna Lennona. Jego artystyczno-polityczne happeningi, uczestnictwo w debatach politycznych i wyrażane publicznie poglądy były przez znaczny odsetek młodych traktowane bardzo poważnie (Frontani, 2007). Na przytoczonych wyżej przykładach widać, że zestawienie dwóch tematów pozwoliło na zaskakujące połączenia i ten sposób temat poboczny – The Beatles – nie funkcjonuje tylko element dekoracyjny, ale wnosi bardzo istotne elementy do wiedzy o epoce.

Kończąc opis schematu organizacji materiałów kursowych, dodajmy, że ostatnim elementem modułu, elementem o charakterze na poły ludycznym, jest *Historia pewnej piosenki*. W zamysle miał to być tylko moment odprężenia, podczas którego słuchacze mieli odpocząć po wyczerpanym wysiłku intelektualnym. Rzeczywistość okazała się jednak dużo bardziej złożona, gdyż krótki, kilkuminutowy wykład omawiający historię wybranej piosenki zespołu stał się jeszcze jedną ilustracją tematu głównego, choć w zupełnie inny sposób. A zatem temat młodzieży ilustruje historia powstania i nagrania piosenki *She Loves You*, dzięki której nie tylko można poznać sposób pracy w studiu, lecz także konkretne zachowania rozentuzjasmowanych fanek na widok członków zespołu (Emerick, Massey, 2006). Temat kontrkultury ilustruje historia nagrania hymnu „lata miłości” 1967 roku, czyli piosenki *All You Need Is Love*, a temat rewolucji zagadnienie nagrania i recepcji politycznie zaangażowanej piosenki *Revolution*. Możliwe okazało się więc takie dobranie utworu, że stał się on kolejnym elementem rozwijającym temat główny i scalającym całość modułu. Rozdział *Historia pewnej piosenki* spotkał się z bardzo dobrym przyjęciem słuchaczy, którzy w ewaluacji często podkreślają, jak ważny był to dla nich element każdego modułu.

Koncepcji budowy kursu przyświecała troska o zachowanie spójności i proporcji pomiędzy poszczególnymi częściami. Chodziło też o to, by ułatwiać ona użytkownikom poznanie najważniejszych elementów każdego modułu, a charakter ludyczny niektórych zamieszczonych materiałów uatrakcyjniał samodzielną pracę na kursie i zachęcał do powrotu na platformę.

4. Atrakcyjna treść i atrakcyjna forma

Przedstawione powyżej decyzje dotyczące wyboru tematu i budowy kursu wynikają z uzasadnionej wcześniej chęci zaproponowania atrakcyjnego tematu z zakresu nauk humanistycznych, przy zachowaniu poziomu i standardów właściwych dla kształcenia akademickiego. Termin „atrakcyjny” nie jest może najlepszym określeniem, ale wydaje się go dobrze charakteryzować. Nie chodziło o to, by zapewnić studentom chwile rozrywki przy łatwym temacie, ale żeby

zachęcić ich do wyboru tych zajęć i do wyczerpanej pracy nad zagadnieniem, przy utrzymaniu możliwie wysokiego poziomu motywacji do końca trwania kursu. Dlatego ważne było również źródło i sposób przedstawienia materiałów kursowych, także w warstwie wizualnej.

Wspomnieć należy o dwóch komplementarnych decyzjach dotyczących wyboru materiałów. Po pierwsze miał on wspomóc w ograniczeniu niekorzystnych dla nauczania na odległość skutków braku osobistego kontaktu z prowadzącym i z grupą, a także zmniejszyć poczucie znużenia, które pojawia się w wyniku monotonii i powtarzalności czynności wykonywanych podczas zajęć e-learningowych. Jako jeden ze środków zapobiegawczych zastosowano różnorodność typów przedstawionych materiałów dydaktycznych – różnorodność, a nie ilość (Bednarek, Lubina, 2008).

Druga decyzja dotyczyła źródeł materiałów, gdyż nauczanie historii i kultury czasów współczesnych stawia przed nauczycielami i wykładowcami nowe wyzwania, wynikające nie tylko z małej dostępności przekrojowych i szczegółowych publikacji, co było utrudnieniem istniejącym jeszcze przed rozpowszechnieniem Internetu. Wciąż brakuje dobrze udokumentowanych monografii omawiających poszczególne zagadnienia z historii *the sixties*, nie mówiąc o próbach syntezy. Wyzwania pojawiają się także wobec stale powiększających się zasobów internetowych w postaci dokumentów autentycznych – tekstów źródłowych, materiałów audio i wideo, zdjęć, reprodukcji dzieł sztuki, reklam i innych materiałów w postaci plików graficznych. Trudno sobie wyobrazić, że można było nie wykorzystać tych materiałów. Położono więc nacisk na wybór takich materiałów, które nie tylko spełniały założenia dydaktyczne kursu i pozwalały na skuteczną realizację celów, lecz także były różnorodne. Lata sześćdziesiąte miały przemówić skuteczniej i pozwolić słuchaczom na zanurzenie się w atmosferze epoki poprzez umieszczenie oprócz źródeł pisanych (tekstów z epoki), również materiałów graficznych (plakaty reklamowe, okładki książek i płyt długogrających, fotografie) i audiowizualnych (fragmenty klipów wideo, reportaże, wywiady). Platforma e-learningowa stała się miejscem, które agreguje różne materiały i kieruje procesem poznawczym słuchacza. Pozwoliło to zresztą na zaprzęgnięcie w proces uczenia się oprócz wzroku także słuchu i wobec tego na odejście od tekstu pisanego jako jedyne źródła wiedzy (Bednarek, 2012).

Warto zaznaczyć, że wybór materiałów musiał być z konieczności ograniczony, żeby nie przytłoczyć słuchaczy ich nadmiarem, i każdemu z nich przypisano konkretny cel dydaktyczny. Wybór musiał także respektować prawa autorskie. W efekcie zastosowane materiały i techniki pracy z nimi pozwoliły na zachęcenie słuchaczy do zbudowania wizji tej epoki, a także do próby krytycznej refleksji nad jej dokonaniem.

Rysunek 3. Strona tytułowa z motywami op-artowymi

Podczas przygotowywania kursu przywiązano także ogromną wagę do szaty graficznej. Kurs *Lata sześćdziesiąte: The Beatles i ich czasy* miał przemawiać do słuchaczy poprzez warstwę wizualną strony głównej i wszystkich elementów kursu. Postanowiono również umieścić także takie elementy, które nie realizowały żadnego celu dydaktycznego, stanowiąc jedynie ozdobiak.

W obu przypadkach była to świadoma decyzja podyktowana przekonaniem, że odpowiednio dobrana i przemyślana szata graficzna pomaga w interakcji z platformą i materiałami kursowymi, współtworząc specyficzny klimat zajęć oraz wzbudzając zaciekawienie i przytrzymując uwagę słuchaczy.

Ozdobnikami, które nie realizowały żadnego konkretnego celu dydaktycznego były motta umieszczone w banerze tytułowym każdego z jedenastu modułów kursu (Rys. 3). Zamieszczono tam cytaty o latach sześćdziesiątych autorstwa ludzi żyjących w tej epoce. Najczęściej nawiązywały one do tematu głównego danego modułu, ale nie było to regułą. Chodziło o to, by poprzez wybór ciekawych opinii zaciekawić, zadziwić, pobudzić do refleksji. Słuchacze bardzo przychylnie zareagowali na obecność tych cytatów, niektórzy twierdzili nawet, że czekali na to, co pojawi się w kolejnym module.

Wygląd strony głównej i wszystkich materiałów dydaktycznych zaprojektowano i wykonano specjalnie na potrzeby kursu, a wykonała go graficzka Magdalena Jędraszko. Inspiracją były style graficzne lat sześćdziesiątych z gazet, reklam i filmów. Nie chodziło o to, by naśladować, czy tworzyć replikę wyglądu magazynów ilustrowanych, ale żeby poprzez zastosowanie kilku prostych kodów wizualnych nadać kursowi jego indywidualny charakter. Za element przewodni obrano motyw kolorowych kół – niektóre jednobarwne, inne zawierają umieszczone wewnątrz wybrane projekty sztuki użytkowej lat sześćdziesiątych, z nazwą projektu i rokiem powstania (Rys. 4). Zgeometryzowane formy, właściwe dla designu epoki z przykładami tego designu miały w zamysle poprzez swoją różnorodność pokazać, jak bogate było wzornictwo przemysłowe i jak wiele z tych projektów wciąż jest w produkcji i może uchodzić za nowoczesne. Design stał się zatem uniwersalnym językiem, którym lata sześćdziesiąte mogły przemawiać do dzisiejszego odbiorcy. Przy tematach związanych z zespołem The Beatles w kołach zamieszczono natomiast wizerunki członków zespołu zainspirowane oryginalnymi okładkami albumów długogrających.

Rysunek 4. Fragment grafiki dla dokumentu tekstowego modułu o kontrkulturze

Innym zastosowanym kodem wizualnym było zróżnicowanie barwne wszystkich modułów kursu, które widać na banerze tytułowym każdego modułu i na banerach poszczególnych jego rozdziałów. Dla każdego wybrano osobny kolor dominujący, który pojawił się we wszystkich elementach graficznych zamieszczonych w danym module. Zabieg ten pozwala szybko odróżnić wybrany moduł i nadaje mu specyficzny charakter. Dwa moduły zostały opracowane w bardziej złożony sposób ze względu na swój temat. Zostały w nich zastosowane elementy graficzne dobrane do zagadnienia: przykładem jest *Swinging London*, czyli moduł koncentrujący się na wizji nowoczesnego Londynu awangardowej muzyki, wielkich gwiazd, projektantów i butików

z lat 1964–1967. Dla tego modułu wybrano motywy inspirowane op-artem (Rys. 3), wywodzącym się z twórczości brytyjskiej artystki Bridget Riley, który na kilka lat zdominował grafikę, modę i sztukę użytkową i do dzisiaj niezmiennie kojarzy się z latami sześćdziesiątymi. Innym przykładem może być moduł poświęcony kontrkulturze, dla którego zaprojektowano szatę graficzną inspirowaną sztuką psychodeliczną (Rys. 4). Pojawiające się w nim motywy nawiązują do wizualnej oprawy albumów długogrających i plakatów koncertowych z zachodniego wybrzeża Stanów Zjednoczonych.

Oprócz strony głównej kursu pewnemu opracowaniu graficznemu poddano również zamieszczone materiały, żeby zachować spójność wizualną całości. W tym celu zaprojektowano szablony dokumentów tekstowych i prezentacji multimedialnych, które powtarzają motywy dominujące w każdym module. Dobrano także odpowiednie kroje czcionek, zbliżone do bardzo popularnego w latach sześćdziesiątych bezszeryfowego kroju Helvetica (Rys. 5).

Konsekwencją powyższych decyzji jest dopracowana, spójna i również w opinii studentów atrakcyjna szata wizualna, która współuczestniczy w budowaniu atmosfery kursowej i wizerunku epoki. Jest ona widoczna, ale nie przeszkadza w pracy, gdyż dołożono starań, by zachować zasady czytelności. Żaden z tych elementów nie jest niezbędny, żaden nie realizuje konkretnych celów dydaktycznych, ale trudno sobie wyobrazić, żeby e-learningowy kurs poświęcony historii kultury jakiejś epoki ograniczał się do mało atrakcyjnego wyglądu czystej strony platformy Moodle. Byłoby to trudnym do wytłumaczenia zubożeniem, niosącym ryzyko szybszego obniżenia motywacji poprzez samą monotonię w prezentacji materiałów. Warto podkreślić, że sami studenci w ewaluacji bardzo pozytywnie oceniają szatę graficzną, co wskazuje na to, że nie jest ona dla nich obojętna.

Rysunek 5. Fragment szablonu prezentacji multimedialnej.

5. Podsumowanie

Wyniki dotychczasowych edycji kursu oraz zebrane w tym czasie opinie uczestników i gość-obszerników przekonują, że *Lata sześćdziesiąte: The Beatles i ich czasy* zrealizował zakładane cele. Wskazuje na to bardzo wysoki odsetek osób kończących kurs z wynikiem pozytywnym (w roku akademickim 2013/2014 było to 89% uczestników). Wybrany temat potwierdził, że ma potencjał przyciągnąć kandydatów i zatrzymać ich przez cały czas trwania zajęć. Podczas rejestracji limit stu uczestników jest wypełniany w ciągu pierwszych kilku minut. Dotychczas kurs gościł trzystu trzydziestu słuchaczy. Zapisani studenci dotrwali do końca zajęć, co już samo w sobie jest dużym osiągnięciem w przypadku przedmiotów ogólnouniwersyteckich, w przypadku których motywacja zewnętrzna w postaci administracyjnej kary za niezaliczenie przedmiotu nie jest dotkliwa. Wysoki jest też poziom satysfakcji uczestników z odbytych zajęć, co widać na podstawie wyników ewaluacji.

Temat i metoda rekrutacji sprawiły, że na liście uczestników pojawili się słuchacze w dużej mierze zainteresowani zagadnieniem. To sprawiło, że ich poziom motywacji był od początku wysoki i udało się go utrzymać – zaproponowane metody uatrakcyjnienia treści, formy oraz

sposób pracy przyniosły założony skutek. Sukcesem jest fakt, że kurs zgromadził bardzo zróżnicowaną grupę studentów, zarówno humanistów, jak i przedstawicieli nauk społecznych i ścisłych, sprawiając, że podczas wymiany myśli panowała duża różnorodność sposobów patrzenia na zagadnienie lat sześćdziesiątych i zespół The Beatles. Było to bardzo ożywcze i przekonuje, że przechodzące kryzys popularności kierunki humanistyczne mają jeszcze duży potencjał.

Równocześnie jednak podczas przygotowywania i prowadzenia kursu pojawiły się refleksje dotyczące ograniczeń nałożonych przez wybraną formułę kształcenia. Wybrany temat i sposób jego prezentacji okazał się co prawda efektywny w kwestii przekazywania wiedzy na temat ludzi, wydarzeń i myśli o latach sześćdziesiątych. Pod tym względem kurs stanowi bardzo dobry wstęp do zagadnienia. Pomimo wysiłków nie udało się jednak znaleźć miejsca na stałą, pogłębioną refleksję krytyczną o epoce i jej spuściznie. W wybranych modułach zamieszczono materiały i zadania stanowiące punkt wyjścia do takiej refleksji, ale nie była ona ciągła. W kolejnych edycjach przewidziano zatem modyfikacje zawartości kursu w taki sposób, żeby zachęcić słuchaczy do przemyśleń i przyjęcia krytycznej postawy wobec prezentowanego zagadnienia, ze świadomością, że ograniczenia techniczne platformy i ograniczone możliwości spontanicznej wymiany myśli przy zaproponowanym modelu kształcenia nie pozwolą na to, by zajęcia przybrały nawet krótkotrwale charakter seminarium.

Podsumowując, zaznaczmy, że pod wieloma względami – zarówno satysfakcji studentów, jak i aspektów merytorycznych i technicznych kurs okazał się spełniać założenia wyjściowe. Co prawda jego przygotowanie wymagało od autora kilkuset godzin pracy, ale możliwość lepszego zrozumienia zagadnienia, podzielenia się wiedzą ze słuchaczami, poznania ich sposobu patrzenia na prezentowane zjawiska oraz przede wszystkim satysfakcja z wykonania wyróżniającego się, humanistycznego kursu w ofercie Uniwersytetu Warszawskiego w znacznej mierze zrekompensowała włożony wysiłek.

Warto także podkreślić, że tak jak wspomniano na początku, podobne zajęcia nie byłyby możliwe do zaproponowania poza uczelnią wyższą, gdzie nie tylko istnieje zapotrzebowanie, lecz także można znaleźć wsparcie instytucjonalne do przeprowadzenia tego typu projektów. Przestrzeń dla eksperymentów jest bardzo cenna i należy ją zachować.

6. Bibliografia

1. Bednarek, J. (2012). *Multimedia w kształceniu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
2. Bednarek, J., Lubina, E. (2008). *Kształcenie na odległość: podstawy dydaktyki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
3. Emerick, G., Massey, H. (2006). *Here, There, and Everywhere: My Life Recording the Music of The Beatles*. New York, NY: Penguin Group.
4. Frontani, M. R. (2007). *The Beatles: Image and the Media*. Jackson, MS: University Press of Mississippi.
5. Lemonnier, B. (1995). *L'Angleterre des Beatles*. Paris: Kime.
6. Marwick, A. (2012). *The Sixties: Cultural Revolution in Britain, France, Italy, and the United States, c.1958-c.1974*. London: Bloomsbury Academic.
7. Millard, A. (2012). *Beatlemania. Technology, Business and Teen Culture in Cold War America*. Baltimore, MD: John Hopkins University Press.
8. Rudak, L. (2012). *Proces dydaktyczny w nauczaniu*. EduAkcja, 1(3), 27–39. Pobrane z: <http://www.eduakcja.eu>
9. Sidor, D., Rudak, L. (2009). *IBIZA – E-zajęcia ogólnouniwersyteckie w Uniwersytecie Warszawskim*. Zeszyty Naukowe Wydziału ETI Politechniki Gdańskiej, 7, 181–188. Pobrane z: https://portal.uw.edu.pl/c/document_library/get_file?uuid=bd452114-73ca-47ed-8ec6-3d3af68c87dd&groupId=5755113
10. Wieczorkowska, G., Madey, J. (2007). *Dekalog edukacji internetowej*. W: VI konferencja Uniwersytet Wirtualny: model, narzędzia, praktyka (s. 10–17). Warszawa: Wydawnictwo PJWSTK.
11. Wilkin, M. (2010). *Dziesięć lat e-nauczania na Uniwersytecie Warszawskim*. W: M. Dąbrowski, M. Zając (red.), *E-learning w szkolnictwie wyższym – potencjał i wykorzystanie* (s. 221–230). Warszawa: Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych.

E-learning in Humanities – Methodology of the Course „The Sixties: The Beatles and Their Time”

Summary

Keywords: Online Learning, Humanities, History of Culture, The Sixties, The Beatles, Higher Education

The Sixties: The Beatles and Their Time is an online course designed for all the interested students of the University of Warsaw. It presents the history and the culture of the sixties in Western Europe and the USA, combined with and illustrated by the history of The Beatles. This unusual combination helps to attract the students to that course and then helps to maintain high level of motivation. The paper explains the organization of the course, presents its layout and the teaching methods used.